

Betalningsförmåga, kapitalavkastning och arbetskostnadsandel

I denna fördjupningsruta visas först förutsättningar för att lika höga arbetskostnadsandelar i två länder ska vara en bra indikator på att kapitalavkastningen på en investering är lika i länderna. Vidare förklaras vilka faktorer som påverkar företagets betalningsförmåga för arbetskostnader om kapitalavkastningen är given och konstant över tiden. Därvid används en matematisk modell som överensstämmer med grundläggande nationalekonomisk teori och som även ligger till grund för nationalräkenskaperna.

Arbetskostnadsandel som indikator för kapitalavkastning

Förädlingsvärdet (till s.k. faktorpris) av ett företags produktion delas mellan produktionsfaktorerna arbetskraft och kapital. Formellt brukar det skrivas som

$$pY = wL + rK,$$

där pY är förädlingsvärdet, wL arbetskostnader (dvs. löner och kollektiva avgifter) och rK driftsöverskott. Förädlingsvärdet i reala termer betecknas med Y , antal arbetade timmar som använts i produktionen med L och företagets realkapital med K . Förädlingsvärdepris, arbetskostnad per timme och avkastning per enhet kapital betecknas med p , w respektive r .¹ Arbetskostnadsandelen (α) blir då

$$\alpha = \frac{wL}{pY}.$$

Genom omskrivning fås²

$$\alpha = 1 - \frac{r}{p} \left(\frac{K}{Y} \right),$$

vilket säger att arbetskostnadsandelen bestäms av kapitalkvoten (K/Y) under förutsättning att kapitalavkastningen (r/p) är given.

Kapitalkvoten skiljer sig naturligtvis åt mellan enskilda företag och mellan länder. Det kan dock vara en rimlig utgångspunkt att anta att tillverkningsindustrin i de OECD-länder som jämförs i detta avsnitt har tillgång till samma produktionsteknologi och att företagen kan utnyttja den på ett likvärdigt sätt. Vid internationella jämförelser av den aggregerade tillverkningsindustrin kan det då vara rimligt att anta att kapitalkvoten inte skiljer sig signifikant åt på lång sikt. Detta innebär att om kapitalavkastningen bestäms på den internationella kapitalmarknaden så kommer arbetskostnadsandelarna vara lika på lång sikt. Förutsättningar för att arbetskostnadsandelen ska vara en bra indikator på kapitalavkastningen (r/p) i olika länder är sålunda att kapitalkvoten kan antas vara på samma nivå.

Betalningsförmåga vid given avkastning

Om villkoren ovan är uppfyllda och kapitalavkastningen är internationellt given, så är alltså arbetskostnadsandelen given. Om ekonomin dessutom befinner sig i långsiktig jämvikt och kapitalavkastningen är konstant över tiden så är arbetskostnadsandelen konstant över tiden. Företagens betalningsförmåga för arbetskostnader ökar då med summan av företagets prishöjningar och produktivitetstillväxten.

Detta kan förklaras formellt om uttrycken ovan skrivs som

$$w = p\alpha \left(\frac{Y}{L} \right).$$

Om arbetskostnadsandelen är given innebär det att

$$\frac{\Delta w}{w} = \frac{\Delta p}{p} + \frac{\Delta \left(\frac{Y}{L} \right)}{\left(\frac{Y}{L} \right)},$$

dvs. arbetskostnaderna ökar med summan av utvecklingstakterna för förädlingsvärdepriset och arbetsproduktiviteten.

Företagens betalningsförmåga för arbetskostnader ökar således med prisökningstakten plus produktivitetstakten om kapitalavkastningskravet är givet och konstant över tiden.

¹ r betecknar egentligen det pris (i kronor) företaget betalar för att hyra en enhet kapital, r/p är detta pris i reala termer. Utan s.k. övertjänster motsvarar det investerarnas avkastning.

² $\alpha = \frac{wL}{pY} = \frac{pY - rK}{pY} = 1 - \frac{rK}{pY}$